

er forbi, ville vi søge at gjøre lidt for vor egen Dannelsse. Vi ville arbejde, vi ville læse Noget eller Sligt. Men vi blive trætte. Efter 6 Timers Undervisning behøve vi, foruden at vi skulle have Noget at spise og drikke, lidt Hvile, og saa have vi ikke mange Timer tilbage. Men dertil kommer, at mangen en Lærer kunde sige: Der paabyrdes mig et usikkert Arbejde, som jeg skal gjøre, hvis der sker Anmeldelser dertil, for en vis Løn, hvorom jeg ikke kan affordere, men som Kommunen bestemmer. Men jeg kunde maasse erhverve mig privat Undervisning, hvor jeg kunde affordere, hvor jeg læste saa mange Timer og netop de Timer, jeg vilde, og for den Betaling, vi kunde komme overens om. Det er jo Forholdet ved Aftenfiskolerne, hvor saadanne nu ere, og det er det Nødtige. Der skal dernæst tages Bestemmelse om, hvilket Indhold denne Undervisning skal have, af Sogneraadet efter Samraad med Skolekommissionen og Læreven eller Lærerinden. Men er dette ikke alt for ubilligt? Læreven er ansat af Staten ved en Skole, ved hvilken han veed, hvad der kræves, og hvad han skal give Undervisning i; men nu skal han undervise i Jag, han maasse ikke er stiftet til at undervise i, eller som han mulig ikke anser Børnene for egnede til at undervises i, og det paa en Maade, han maasse ikke anser for hensigtsmæssig. Jeg tror, man skal vogte sig for at gjøre urimelige Fordringer i saa Henseende. I det Hele tror jeg, der er saa mange Vanskeligheder ved at gennemføre disse Fortættelsesfiskoler, at man ikke ad denne Vej vil naae et godt Resultat. Ved Siden af den egentlige Statsalmueffkole kunne vi paa Landet sætte ligesom i Kjøbstaden en højere Skole, en Statsffkole. Kjøbstæderne have jo saakaldte Fristkoler og desuden Borgerrealffkoler, der give en højere Undervisning. Ja, man kunde jo nu forsøge, om man vover at gennemføre en saadan Lante, at oprette paa Landet større Kommunefiskoler, styrede af Staten, som omsatte flere Kommuner og give Undervisning til dem, der ønske den, og som ville opoffre Noget derfor. Og jeg skal sige Dem, hvad den største Opoffrelse er — det er den, man glemmer —, det er den Opoffrelse, som f. Ex. gjøres af dem, der sætte deres Børn i lærde Fiskoler, naar de ikke bo i den samme By, saa at de lade deres Børn opholde sig udenfor Huset paa et andet Sted. Vi have i det Mindste eet Sied i Landet en Skole, der er stiftet for dette Formaal, men som er for singular, for indskrænket og skal virke for en altfor stor Kredss og maasse stiller sig lidt for høit. Det er Beile Amtsffkole; det er den eneste Amtsffkole, saa vidt jeg veed. Men der kan jo ogsaa være Herredssffkoler eller Fiskoler for mindre Kredse, som man kan oprette, og der kan maasse Staten komme lidt til Hjælp; hvad „Staten“ her vil sige, skal jeg strax komme til. For at kunne benytte saadanne Fiskoler, hører der imidlertid til, at man maa

sende sine Børn bort, men det sker jo allerede. Vi have jo nemlig de saakaldte Høffskoler. Jeg vil ikke gjerne komme nærmere ind paa disse Høffskoler; de ligge udenfor denne Forhandling, og som er et prikkent eller et vanskeligt Punkt at komme ind paa. Høffskolerne ere ogsaa understøttede af Staten, men have store Mangler, og jeg tvivler ikke paa, at Mange i de sidste Maanedere have faaet Diet op for adskillige af de Mangler, som hæfte ved disse Fiskoler. Det er ensidige Fiskoler, som ikke give tilstræffelig Undervisning, men for Meget af, hvad de kalde Bøffelse, og det er Fiskoler, der ikke ere under tilbørlig Kontrol i Forhold til den Understøttelse, de faae af Staten. Men lad os se, om vi ikke kunne bringe dette i en vis Orden, og hvad vi ikke kunne her, maa vi overlade til den private Undervisning, til de private Fiskoler. Hvorfor skulde der ikke kunne udvettes Noget ad den Vej? Jeg forsikker, at der er mange Steder, hvor 4, 5 Gaardmænd have meget lettere nuomstunder ved at holde en Lærer for deres Børn i Forening, end for 20. Nar siden en Prest eller mangen Embedsmand eller mindre Proprietærer havde til at holde Huslærer. Der kan gjøres overordentlig meget ad denne Vej, men det maa man overlade til den vakte Trang, idet man rent ud siger: spekuler ikke paa, at Staten skal paatage sig Byrden; thi da spekulere I forgjæves. Naar I i Byen selv eller i det nærmeste Sogn ville have en saadan let tilgængelig vækkende Undervisning af højere Art, maa I betale den selv. — Det er, hvad jeg her i Almindelighed vil bemærke om Fortættelsesfiskolerne; som sagt, jeg samstemmer i Tanken, men tror ikke, at den har faaet en Form, som egentlig er helbig.

Jeg gaar derefter til det Affnit, som indeholder en egentlig Reform, en Forandring i det bestaaende Grundlag. Det er Skoletilsynet gennem Kredsskoleinspektører. Jeg har i mange Nar hørt Tale om, at man for Stolen forlangte et sagtyndigt Tilsyn, og skulde jeg nærmere analysere, hvad dette var, saa viste Forlangendet sig at gaa ud paa, at den, der skal se den seminaristiske dannede Lærer paa Jingrene, selv skal være Seminarist; man maatte ikke sætte nogen Anden over disse. Der er virkelig Noget, der ligger til Grund derfor; men vigtigt er Forlangendet dog i dette Omfang; thi der kan være store Mangler ved den nuværende Skoletilstand, men man skal se hen til — jeg stiller mig ikke paa noget theologisk kirkeligt Standpunkt —, at Staten maa sige, at i de vordende Borgeres Dannelsse er et æsthetisk-religiøst Element nødvendigt, og saalænge der er en af den langt overveiende Del af Folket anerkjendt Folkekirkelse, maa dette Element søes af Folkekirkens Kirker, og saa er det naturligt, at der fra den Side søres et Tilsyn. Der er desuden i Geistligheden en stor Mængde Medlemmer, der have gjort god Tjeneste ved Skolen, før de ere komne ind i Geistligheden, og man skal ikke saa